

WSOY

Sukella silmät auki

LAURA LÄHTEENMÄKI

Laura Lähteenmäki

SUKELLA
SILMÄT AUKI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kiitos WSOY:n kirjallisuussäätiö ja
Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta.

Kiitos kaikesta, Essi Kytöhonka. Kiitos, Anna-Riikka Carlson, Anna Jalonen,
Maija Kuitunen, Piiu Niskanen, Ville Rauvola ja Noora Vallinkoski. Kiitos, A ja S.

© LAURA LÄHTEENMÄKI JA WSOY 2022

ISBN 978-951-0-47868-4

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PAINETTU EU:SSA

”Elämä on enimmäkseen arvuuttelua.”

– ELIZABETH STROUT: NIMENI ON LUCY BARTON

(SUOM. KRISTINA RIKMAN)

Katselen Inkan leikkiä rannalla, kun hän yhtäkkiä haihtuu ja liukuu osaksi maisemaa. Valo osuu hänen hiuksiinsa, maalaa esiin olkapäät ja pohkeet, suoran selän ja lapaluut, jotka alkavat hämärtyä ja katoavat silmistäni, ja hänen tilalleen ilmestyy kaksi tyttöä. He ovat Inkaa pienempiä, neljän tai viiden, vaaleatukkaisia. Heillä on yllään froteiset, roikkuvat uimapuvut. Toinen ojentaa lapiota, toisella on korsi.

– Äiti?

Inka katsoo minua tiukasti niin kuin hän aina katsoo. Katse varmistaa, että olen siinä ja huomaan hänet. Hän kysyy, onko hiekka jäässä vai miksi se on niin kovaa ja tiivistä. Hän ei pysty kaivamaan sitä pakasterasiallaan, ja hänen on kylmä. Hän moittii, että pakkasimme matkalle väärät vaatteet.

Minäkin kiedon hameenhelmaa säarieni ympärille ja haen kankaasta lämpöä. Olen kääntänyt selän vasten Pohjanmereltä puhaltavaa tuulta. Meri jatkuu takanani Skotlantiin saakka. Aiemmin luulin, että meren takana olisi Yhdysvallat, mutta välissä onkin Skotlanti, tarkalleen ottaen Edinburgh.

Kun lähdemme takaisin hyttelle, ylitämme aavan hiekan, joka jatkuu kilometrikaupalla niin etelään kuin

pohjoiseen. Aivan rantaviivan tuntumassa lenkkeilee joku, mutta muuten rannalla ei ole ristinsielua.

Puolessävälissä hiekkaa Inka pinkaisee juoksuun, hän roikottaa sandaaleita sormissaan, kesämekko lepattaa hänen takanaan, jaloista nousee pieni hiekkapilvi. Kun hän juoksee kauemmaksi, hän pienenee ja muistuttaa taas siitä, mitä hetki sitten näin.

Kaksi tyttöä. Kaksi pientä tyttöä. Toisella punainen hiekkalapio, toisella korsi. Toinen ojentaa lapiota toiselle.

I

PINTAJÄNNITE

1.

P itkänhuiskea vuokranantaja nousi autosta ja marssi ovelle lakanat kainalossaan. Vetäydyin ikkunanpielen suojaan ja näin hänen siirtävän pation pöydällä kukkaruukkua ja pyyhkivän kenkensä ovimattoon, joka oli peittynyt dyyneiltä kulkeutuneeseen hiekkaan. Sitteen hän kiskaisi oven auki, ei koputtanut, ei odottanut, että avaisin oven, tuli vain suoraan sisään.

Ehdin eteiseen hänen kanssaan yhtä aikaa. Hän riisui miestenkengän näköiset jalkineensa ja tervehti meitä.

– Anteeksi, että unohdin ne lakanat, kiirehdin sanomaan. Olin sanonut hänelle niin puhelimestakin ja valitellut huolimattomuuttani: olisihan minun pitänyt muistaa petivaatteet. Vielä eilen Liisa muistutti minua niistä.

Vuokranantaja heilautti kättään.

– *Don't worry*, olisin voinut pedata sängyn teille valmiiksi, hän sanoi. – Typerää, etten tehnyt niin.

En tiennyt, miksi hän olisi pedannut sängyn meille, jos se ei kuulunut hänen vuokrauskäytäntöihinsä. Olin kuitenkin liian väsynyt sanoakseni mitään enkä saanut edes sopivia englannin sanoja mieleeni.

Oli ollut raskasta ylipäättään soittaa hänelle. Kun lakanoiden puuttuminen oli valjennut meille, olin ensin ajatellut, että nukkuisimme Inkan kanssa pelkkien peittojen ja tyynyjen välissä, mutta ajatus oli alkanut pian ällöttää – vieraat ihmiset meitä ennen samojen peittojen alla, päät samoilla tyynyillä – ja olin soittanut vuokranantajalle niellen väsymykseni. Vuokra-auton nouto lentokentältä, pujottelu Kööpenhaminan ruuhkissa, vauhdin ylläpito moottoriteillä ja ajo läpi saarien ja yli siltojen ei ollut minulle ihan helppoa. Tuntuikin lapsellisella tavalla epäreilulta, että olisi pitänyt muistaa vielä lakanat.

Mutta kun olin soittanut, vuokranantaja oli vastannut kuin olisi arvannut minun soittavan.

Maria, hän oli sanonut, vaikka se oli minun nimeni.

Siitä arvasin, että hän oli tallentanut numeroni puhelimeensa, ja sitten hän jo olikin täällä. Läheisestä pikkukaupungista, missä oletin hänen asuvan, ajoi tänne kymmenisen minuuttia. Samasta kaupungista, sen keskustan leipomosta olimme hakeneet häneltä hytten avaimen muutamaa tuntia aiemmin ja saaneet mukaamme myös pussillisen viinereitä.

Hän veti päiväpeiton sängyn päältä ja alkoi pujottaa peittoa pussilakanaan.

Seisokselin toimettona ovenpielessä ja katselin, kun hän hääri, suoristi aluslakanaa ja ravisti peittoa. Hänen vaaleat hiuksensa sähköistyivät, ja hänen kaidat poskensa alkoivat punoittaa. Huomattuaan toimitto- muuteni hän ojensi minulle tyynyliinat.

– Sinä voit laittaa nämä, hän sanoi ja virnisti, ja silloin hänen silmäkulmiinsa ilmestyi ryppyjä ja vasempaan poskeen porautui pieni kuoppa.

Saatuamme sängyn valmiiksi Inka loikkasi patjalle ja alkoi pomppia siinä polvillaan. Hän katseli vuokranantajaa hyppiessään ja tämä katseli häntä. Naisella ei näyttänyt olevan kiire minnekään.

Nauraessaan Inkan suu venyi korvasta toiseen, ja ihmiset ilahtuivat hänen ilmeestään, ja niin vuokranantajakin nauroi hänen riemulleen, mutta sitten tilanne jäi jotenkin päälle.

Rykäisin viimein, ja vieras vilkaisi suuntaani.

– Ai niin, hän sanoi ja kaiveli pussittavien housujensa taskuja, kunnes löysi etsimänsä: hän asetti yhden toffeekarkin kummallekin tyynylle.

– Katso, äiti, Inka henkäisi ihastuneena.

– Ihan kuin hotellissa, sanoin ja hymyilin vuokranantajalle, joka kurotti pörröttääkseen Inkan tukkaa. Sitten hän lähti.

Katsoin olohuoneen ikkunasta, kun hän nousi dyynin rinnettä hitaasti pienellä autollaan ja katosi sen taakse. Tunsin Inkan lämmön vierelläni.

– Tämä karkki, hän sanoi toffee poskessaan, – on ihanan lämmin.

Jokin vuokranantajan lämmittämässä toffeessa tuntui hetken vastenmieliseltä, samoin kuin vieraan ihmisen hius ruoassa tai lavuaarissa, mutta kun kaivauduin myöhemmin puhtaiden lakanoiden väliin, kuorin oman karkkini kääreestään ja panin suuhuni. Silittelin

toffeen pintaa kielelläni ja katselin katon lautoja, joissa naularivi hoiperteli kuin ketun jäljet hangessa. Toffee sulii tahmeaksi liemeksi nieluuni, ja olin jo vajota uneen, kun kurotin vielä kassista äidin kauan sitten neulomat sukat ja vedin ne jalkaani. Heinäkuusta huolimatta huoneissa oli koleaa.

2.

Pieni hytte oli soma aamuhämärässä. Eteisestä veivät ovet olohuoneeseen sekä makuu- ja kylpyhuoneeseen, ja olohuone muodosti päärunkoon siiven, jonka toisessa päässä oli keittiö ja takaeteinen. Sieltä nousivat rappuset vinttiin. Kaikki oli hassun pientä. Pikkuruista ja pikkusievää.

Lipastolla oli valokuvia, mutta mustavalkoiset kuvat olivat ne tehtaan paperikuvat, jotka otettiin pois kehyksistä ja pantiin tilalle omat. Naurahdin niille ja vedin lipaston laatikon auki. Siellä oli – aivan kuten vuokranantaja oli sanonut – seudun matkailuesitteitä, karttoja sekä luontopolkujen lehtisiä. Yhden esitteen mukaan meressä sai uida vain, jos salossa oli keltainen lippu ja uimavahti istui tornissaan. Mustan lipun aikana mereen meno oli kielletty.

Inka kömpi unisena makuuhuoneesta ja vaelsi ikkunaan.

– Tuolla on hiekkalaatikko, hän sanoi ja osoitti pihalle.

Menin katsomaan, mutta en nähnyt mitään.

– Se näkyy makuuhuoneen ikkunasta, hän tarkensi.

– Se on muurin takana.

– Hiekan keskellä hiekkalaatikko, totesin ja naurahdin taas, sillä loman ensimmäisenä aamuna asiat olivat keveitä. Vielä ei tarvinnut tehdä mitään erityistä.

– Onko täällä asunut lapsia? Inka mietti, ja minä nyökkäsin, vaikka arvelin, että hytte oli ympärivuotiseen asumiseen pieni eikä se ehkä ollut kovin lämminkään.

– Onko Hanne asunut täällä? Inka jatkoi, ja hämmästyin, että hän muisti vuokranantajan nimen.

Hän unohti nimet helposti. Kotiosoitteemme ei painunut hänen mieleensä, ja kun lähdimme ajamaan Itä-Suomeen Liisan ja isän luokse, hän kysyi aina, kuinka pitkä matka meillä oli. Neljä tuntia, sanoin joka kerta, siinä on monta isoa järveä välissä.

– Onkohan Hannella lapsia? hän mietti edelleen.

Olin sanomaisillani, ettei Hanne näyttänyt perheeliseltä, kun sain kiinni asenteellisesta ja epätarkasta ajatuksestani. Enhän edes tiennyt, miltä perheellinen näytti. Näytinkö esimerkiksi itse sellaiselta?

Kun liikuimme kolmestaan, olin pienestä yksiköstämme ylpeä. Ajattelin, että tässä tulini mieheni ja lapseni kanssa ja että kaikista epäilyksistäni ja peloistani huolimatta olin onnistunut saamaan heidät elämäni. Asia hämmästytti minua edelleen, enkä pitänyt heitä lainkaan itsestänselvyytenä.

– Voihan Hannella olla lapsia, sanoin sitten ja haukottelin.

Nukuin edelleen liian vähän ja heräilin, vaikka väitöksestä oli jo kuukausi.

Tuntui, että olin hidas ja aloin vasta ymmärtää, mitä kaikkea viime kuukausina oli tapahtunut. Väitös pulpahteli öisin mieleeni. Hitaasti, nopeasti, vähitellen, rysäyksenä. Näin itseni seisomassa väitösväen edessä tai saatoin kompuroida keskellä yötä tietokoneelleni tarkistamaan, että olin kursivoinut teosten nimet, ja kun taas havahduin hereille, nyökytteli vastaväittäjä katonrajassa. Sitten muistin, että väitös oli ohi, viidentoista vuoden työ päättynyt eikä kursivoituilla lähdeteoksilla ollut väliä.

Ja viimein mieleeni palasi sekin, että toukokuussa meillä oli isän hautajaiset.

Niistä muistin väitöstäkin vähemmän: Kahvikupin korvaan pujotetun läpikuultavan lautasliinan. Tuolin jalan kirskahduksen, kun Juuso nousi lukeakseen adressit. Jonkun sukulaisen juttelemassa pöytämme vieressä.

– Syliin, Inka sanoi ja menimme sohvalle, hän alkoi asettautua syliini. Se tapahtui viikko viikolta hankalammin, sillä hän kasvoi eikä mahtunut syliin enää niin hyvin kuin pienenä. Silti hänen lapsekas möyrimisensä reisilläni ja painautumisensa rintakehääni vasten tuntui ihanalta, ja toivoin, että hän jatkaisi tapaansa vielä pitkään.

– Mitä tänään tehtäisiin? kysyin ja kiedoin käteni hänen ympärilleen, jotta hän ei putoaisi.

Hän halusi kaupunkiin.

– Hannen kahvioon, hän sanoi epäröimättä.

Dyynien rinteet huljuivat kulottunutta rantavehneä, kun astuimme pihalle ja katselimme ympärillemme. Heinä oli vaaleanvihreää, sinivihreää, keltavihreää, ja

siellä täällä kasvoi matalia, valkokukkaisia pensaita. Hytten olkikatto oli auringon ja sateen pieksemä, harmaat korret lepäsivät tiiviinä massana toistensa päällä ja suojasivat valkoiseksi kalkittua, ristikattoista mökkiä, jota kiersi Inkan korkuinen muuri. Jossain etäällä humisi Atlantti. Se oli matalataajuista kumua dyynien takana, joiden poimuissa lymyili lisää olkikattoisia mökkejä saloissaan puna-valkoiset liput. Lähimmän naapurin pihalla loikoili koira.

Auto nyki noustessaan pehmeää hiekkatietä ja las-ketteli dyynin takarinnettä. Käännyimme seuraavalle mökkitielle ja sen jälkeen vielä parille ennen kuin lii-tymme päätiellä kulkevaan autovirtaan.

Alkoi ripotella, ja tihkusade laveerasi vihreitä pel-toja, joilla seisoivat mustavalkoisia lehmiä, taivaanran-nassa pyöri rintama tuulimyllyjä. Harmaa taivas roik-kui matalalla. Kun tie painui laaksoon, sumu vuorasi maiseman. Tanskan kesä oli yllättävän kolea.

Viileästä säästä huolimatta pikkukaupungin kes-kustassa parveili ihmisiä. Oli lomailevia saksalaisia ja teinejä räystäiden alla, vanha mies, joka valitsi suuresta verkkopussista halkoja. Jätimme auton leipomon eteen, jonka ikkunasta näkyivät kahvilan ruututapettiset seinät ja vuokranantaja pullatiskin takana.

Inka tahtoi heti kahvilaan – Hannen luokse, hän sanoi taas – mutta houkuttelin hänet ensin rannalle.

– Ei mennä uimaan, vakuutin. – On liian kylmä, lisäsin, jotta hän ei unohtaisi, että ennen pitkää me kyllä uisimme.

Hän oli saanut opettajaltaan kesäläksyksi uimaharjoittelun, sillä häntä ei ollut saatu veteen edes koulun uimatunneilla. Olimme yrittäneet Juuson kanssa parhaamme. Olimme vieneet häntä uimakouluihin ja määntelleet altaaseen ja kesäisin rantaveteen, mutta hän ei halunnut edes kastaa itseään. Talvisen uimakoulun hän reputti seisoskeltuaan altaan rappusella joka iltapäivä kahden viikon ajan.

Rantaan vievän kävelytien varressa kasvoi kurtturuusupensaita harottavine oksineen, jotka kastelivat housumme kävellessämme niiden ohi. Kun ruusut harvenivat, alkoi kuoriperunan värinen hiekkaranta. Sumu meren yllä oli niin tiheää, että merestä erotti vain harmaanvihreän suikaleen ja lipputangosta mustan lipun. Kävelytien päähän oli pystytetty opastaulu, jossa kerrottiin dyneistä ja eroosiosta, merivirtauksista ja paikallisista lintulajeista.

– Dyynit vaeltavat, aloin suomentaa taulun tekstejä Inkalle kylmän kangistamalla suullani. Huusin: – Maisema muuttuu!

Inka painoi käden korvalleen, mutta minä jatkoin. Kun hän alkoi hyppiä pysyäkseen lämpimänä, lopetin. En kuullut kunnolla edes omaa ääntäni sateen piiskatessa takkini huppua ja meren muristessa selkäni takana.

Palattuamme keskustaan menimme vielä urheiluliikkeeseen katsomaan, jos löytäisimme jotakin lämmintä ohuiden kesävaatteittemme sijaan. Inka lampsi perässäni sisään livahtaen omille teilleen jo ovelta.

Ulkoiluvaatteilla oli seudulla kaupan koon perusteella kysyntää, mutta jäin tutkimaan jo ensimmäisen rekin tarjontaa ja sovitin ylleni okranväristä, paksua hupparia. Se sopi, ja valitsin Inkalle samanlaisen mutta vihreän.

Aloin tähyillä häntä, rekkien yli näkyi vain aikuisia. Vaikka tiesin, ettei hän voinut kadota minnekään, ymmärsin, miten kaksin olimme täällä ja miten minä olin hänestä yksin vastuussa. Mielessäni alkoi kaikua myös Juuson ääni, joka oli vannottanut pitämään Inkasta hyvää huolta.

Kahisevat vaatteet, niiden kemialliset hajut, ylhäällä helottavat loistevalot, se kaikki alkoi pyöriä silmissäni. Kiertelin jo hätääntyneenä rekkien välejä päätyen kassalle, missä kaksi myyjää jutteli. Kun kysyin heiltä Inkasta, kuului toiselta suunnalta huudahdus:

– Etsit ehkä häntä!

Tumma nainen heilutti kättään kenkähyllyn päässä, ja Inka seisoi hänen vierellään.

Päästyäni lähemmäksi hämmästyin naisen pituutta ja hänen säännöllisiä piirteitään, pikimustaa tukkaansa. Hän oli kuin joku Tanskan prinsessa, jonka nimeä en saanut mieleeni.

Työnsin märän hiussuortuvan pois kasvoiltani ja mutisin kiitoksen.

– Meidän Markus taitaa olla samanikäinen kuin tämä karkulainen, nainen nauroi, – ja hänkin katoaa minulta vähän väliä.

En osannut vastata riittävän hausvasti, pudistin vain Inkalle moittivasti päätäni.

– Mikä sinun nimesi on? nainen kysyi, ja Inka vastasi kuin koulussa. Sitten nainen kysyi minunkin nimeäni, ja mutisin sen mieltien, etten tiennyt edes naapuriemme nimiä, vaikka olimme asuneet samassa kerrostalossa vuosia. Nainen nauroi kuin arvaten ajatukseni:

– Minä olen Kaja, hän sanoi. – Kun huomasin olevani ihmisille vain *Markuksen äiti* tai *Antonin vaimo*, perustin tällaisen etunimiprojektin!

Se selvästi toimi, sillä hänen perheensä nimet olivat jo painuneet mieleeni.

– Oletteko täällä lomalla? hän kysyi.

Kerroin parilla sanalla suunnitelmistamme. Ensin lomailisimme ja sitten tekisin töitä. Olisimme täällä peräti kaksi kuukautta, ja Inka aloittaisi toisen luokansa kotikoulussa. En yleensä puhunut näin paljon asioistani, mutta kun nainen vain seiso ja odotti, että puhuisin, kerroin kirjoittavani täällä kirjaa.

Hän nyökkäsi taas, joten täsmensin kirjoittavani romaania. Se ei ollut kuitenkaan totta, sillä kirjoittaisin täällä isän elämäkertaa. En tiennyt, miksi sanoin romaani, sillä elämäkerta olisi ollut ihan yhtä hyvä.

Kaja kuunteli minua tarkkaavaisesti, ja kun lopetin, hän alkoi selittää merestä. Hän kuvaili sen arvaamattomuutta ja kylmää vettä ja kertoi, että paikalliset uivat lähinnä hallissa.

Hän teki käsillään uintiliikkeitä, jotta Inkakin ymmärtäisi.

Inka ymmärsi ja vilkaisi minua huolestuneena huomaamatta, että Kaja kääntyi silloin hänen puoleensa ja

tuijotti häntä. Sitten hän vilkaisi minuakin kuin varmistakseen, ettei ollut nähnyt meitä aiemmin.

Tietenkään hän ei ollut. Emme olleet käyneet Jyllannissa ennen, emmekä nytkään olisi tulleet, ellei Liisa olisi halunnut vuokrata meille juuri täältä hytteä.

Liisa ja isä olivat asuneet pari vuotta sitten Hannen hytissä, ja Liisa oli hullaantunut paikkaan, avaraan rantaan, loppumattomiin dyyneihin ja vaaleansiniseen taivaaseen. Isä ei ollut yhtä innostunut. Hän valitti, että kalsareihinkin oli mennyt hiekkaa ja aikuiselle miehelle oli tuputettu kalapuikkoja. Liisa nauroi isän marinalle niin kuin hän aina nauroi ja ehdotti, että tulisin Jyllantiin kirjoittamaan väitöskirjaani tai Juuson kanssa lemmenlomalle.

Väitöskirjan kirjoitin kotona, ja lemmenlomakin jäi väliin, mutta nyt olimme täällä Inkan kanssa.

– Missä asutte? Kaja jatkoi kyselyään, ja kerroin Hanne Jepsenin hyttestä. Olin juuri selittämäisilläni mökin sijaintia tarkemmin, kun havaitsin pienen nykäisyyn Kajan suupielessä. Muutos ilmeessä oli melkein huomaamaton ja heti poissa, hämäännyin ja vaikenin.

– Meille ei ole siitä enää pitkälti, Kaja sanoi ja hymyili taas häikäisevästi. – Pari kilometriä pohjoiseen, dyynitalo. Meren puolella sekini.

Minulla ei ollut aavistustakaan, mikä oli dyynitalo tai miten se erosi dyyneillä olevasta hyttestä, mutta kun Kaja ei vielääkään lähtenyt, kysyin.

– Tulkaa katsomaan! hän kehotti. – Portissa lukee Grøngaard.

Sitten hän vaikutti väsähtävän. Oli kuin hän olisi muistanut, että olimme vain satunnaisia turisteja, joihin ei kannattanut satsata aikaa, saati kutsua kylään.

– Teidän täytyy tulla, hän toisti vielä kuin itseään vakuutellen. – Meidän talomme on harvinaisuus. Sen siivet on rakennettu kerralla valmiiksi.

En tiennyt, mistä hän puhui.

– Ja muuten, sinullekin sopisi vihreä, hän sanoi ja vilkaisi käsivarrellani roikkuvaa okranväristä hupparia.

– Vihreä korostaisi silmiäsi.

Hän korjasi oljesta punottua laukkuja olkapäällään ja kurottautui sipaisemaan Inkan poskea neuvoen samalla kaupungin parhaan ravintolan.

– Ei sieltä kummoista saa, pitäisi ajaa naapurikauptunkiin, hän sanoi. – Mennään sinne joskus.

En uskonut hetkeäkään, että menisimme.

Kun hän oli poissa, katsoin hupparia uudestaan. Ehkä okra tosiaan oli hieman syksyinen väri, joten kävin vaihtamassa sen vihreään. Mutta koska väri olisi voinut mennä sekaisin Inkan hupparin kanssa, otin hänelle siniharmaan.

Tiheätunnelmainen romaani avaa menneisyyteen uusia polkuja.

Maria viettää tyttärensä kanssa kesää Tanskan dyyneillä. Hän alkaa kirjoittaa juuri kuolleesta isästään elämäkertaa ja löytää muistiinpanoja lapsuudestaan. Miksi he oikeastaan elivät isän kanssa kaksin ja miksi Maria näki äitiään niin vähän? Kenestä toisesta lapsesta isä kirjoitti päiväkirjassaan?

Lähteenmäki kuvaa oivaltavasti perheessä vaiettuja asioita ja ihmisten välisiä valtasuhteita. *Sukella silmät auki* pohtii unohtamista, muistamista ja kipeiden uhrauksien hintaa.

9 789510 478684

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-47868-4